

Recenzovali: prof. PhDr. Erich Petlák, CSc.
PhDr. Miluše Vítecková, Ph.D.

Vědecká rada – Verbum : Praha, o. s.:

prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc. (Univerzita Palackého, Olomouc); prof. PaedDr. Zdenka Gadušová, CSc. (Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra); prof. Ing. Jiří Jindra, CSc. (Vysoká škola hotelová, Praha); prof. WSH dr hab. Michał Kaczmarczyk (Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec); prof. PhDr. Eva Malá, CSc. (Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra); prof. PhDr. Libor Pavera, CSc. (VŠE, Praha); prof. PhDr. Dušan Pavlů (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave); prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc. (Masarykova univerzita, Brno); prof. dr hab. Dariusz Rott (Universytet Śląski w Katowicach); prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích); prof. UKR dr hab. Zbigniew Widera (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach).

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Lomnický, Igor

Teoretické východiská a súvislosti hodnotenia kompetencií učiteľa /
Igor Lomnický a kolektív. -- Vydanie: prvé. -- Praha : Verbum Praha, 2017.
-- 308 stran
ISBN 978-80-87800-40-9

37.011.3-051 * 331.546 * 005.962.131 * 316.64 * 37.0:005.6 * 303.022 * (4)
* (048.8:082)

- pedagogové -- země Evropské unie
- profesní kompetence
- hodnocení pracovníků -- země Evropské unie
- názory a postoje
- kvalita vzdělávání -- země Evropské unie
- kvalitativní výzkum
- kolektivní monografie

37.09 - Organizace výuky a vzdělávání [22]

Autori:

Petra Baďová, Ivana Boboňová, Gabriel Bánesz, Soňa Čeretková, Eva Fandelová, Zdenka Gadušová, Jana Hartanská, Alena Hašková, Beáta Hockicková, Katarína Chválová, Viera Jakubovská, Gabriela Jonášková, Hilda Kramáreková, Veronika Labancová, Mária Lalinská, Igor Lomnický, Lenka Magová, Eva Malá, Dagmar Markechová, Daniela Mügllová, Lubica Predanócyová, Anna Sandanusová, Zuzana Sládečková, Eva Stranovská, Katarína Szijjártóová, Svetlana Stančeková, Eva Švarbová, Tomáš Tandlich, Anna Tirpáková, Lubica Valovičová, Ružena Žilová

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-14-0446.

© Igor Lomnický a kol., 2017

© Verbum : Praha, 2017

ISBN 978-80-87800-40-9

OBSAH

Úvod.....	5
1 Vymedzenie pojmov, klasifikácia a hodnotenie kompetencií učiteľa	8
1.1 Charakteristika pojmu kompetencia.....	8
1.2 Kompetencie učiteľa a ich klasifikácia	11
1.3 Hodnotenie kompetencií učiteľa	14
2 Kompetencie učiteľa zamerané na profesionalitu, odborný rast a organizačnú spôsobilosť vo vyučovacom procese.....	24
2.1 Profesijný a kariérový rast učiteľa v kontexte celoživotného vzdelávania	24
2.2 Projektovanie a plánovanie vyučovacieho procesu	47
2.3 Klíma školy a triedy.....	74
3 Kompetencie učiteľa zamerané na faktory učenia sa s dopadom na individualitu a rozvoj osobnosti žiaka.....	96
3.1 Identifikovanie vývinových a individuálnych charakteristik žiaka.....	100
3.2 Rozvíjanie osobnosti žiaka	124
3.3 Identifikovanie psychologických a sociálnych faktorov učenia sa žiaka	142
4 Kompetencie učiteľa zamerané na predmetovo-obsahovú a didakticko-metodickú oblasť vyučovacieho procesu.....	164
4.1 Ovládanie obsahu a didaktiky vyučovaného predmetu	164
4.2 Hodnotenie priebehu a výsledkov vyučovania a učenia sa žiaka.....	189
4.3 Výber a realizácia vyučovacích metód a organizačných formiem	211
4.4 Využívanie materiálnych prostriedkov vo vyučovacom procese	228

5 Hodnotenie ako súčasť edukačného procesu v kontexte andragogickej diagnostiky	249
Záver	276
Použitá literatúra	279
Zoznam autorov.....	300

ÚVOD

*„Jediným učiteľom hodným toho mena je ten,
ktorý vzbudzuje duchu slobodného premyšľania
a rozvíja cit osobnej zodpovednosti.“*

J. A. Komenský

Kolektívna vedecká monografia reflekтуje skutočnosť, že osvojenie si a zvládanie relevantných profesijných kompetencií učiteľov je rozhodujúcim faktorom ovplyvňujúcim kvalitatívnu úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu a má podstatný vplyv na formovanie osobnosti žiaka a zároveň na jeho študijné výsledky. Je podstatné si uvedomiť, že nič v školstve sa nezmení bez aktívnej účasti učiteľov. Kvalita učiteľov, hodnotenie ich kompetencií, odbornej prípravy a ďalšieho vzdelávania sú v súčasnosti považované za kľúčový nástroj nastolených reforiem vzdelávania a inovácií v činnosti škôl. Ak má učiteľ efektívne a dôsledne splniť svoje úlohy – vychovávať, vzdelávať a rozvíjať osobnosť žiaka, musí dôkladne ovládať svoj odbor, mať dobrú pedagogickú prípravu a kompetencie, celoživotnú ambíciu ďalej sa vzdelávať a osobnostne rásť a vysokú etickú kultúru v rozvíjaní učiteľského povolania. Škola má byť nielen inštitúciou, kde žiaci nadobúdajú nové vedomosti a rozvíjajú si svoju osobnosť, ale kedže tam trávia nezanedbateľnú časť svojho času, má byť aj miestom, kde sa cítia bezpečne a šťastne. Pre splnenie tohto atribútu je potrebné, aby škola bola takýmto miesto aj pre učiteľov. Je v záujme oboch strán vytvoriť zo školy priestor, v ktorom sú transparentné a zmysluplné podmienky pre osobnostný rast všetkých zúčastnených. Hodnotenie učiteľov, resp. ich kompetencií, predstavuje práve jednu z podmienok, ktoré do značnej miery môžu pozitívne, ale aj negatívne ovplyvniť výkon učiteľa, a má teda sprostredkovane priamy dopad aj na žiaka.

Možno konštatovať, že v súčasnosti sú na učiteľa kladené veľké nároky a očakávania aj vzhľadom k tomu, že oproti minulosti, keď učiteľ predstavoval pre žiakov primárne najmä hodnoverný prameň informácií a vedomostí, dnes, v dobe pokračujúceho rozmachu informačných technológií, si žiaci dokážu samostatne zistiť množstvo informácií, a tak sa úloha učiteľa do značnej miery zmenila. Okrem odbornosti a erudovanosti musí učiteľ mať aj ďalšie ekonomické, právne, technické a iné znalosti, splňať rôzne nároky na osobnosť, ktorá má oprávnenie vzdelávať a hlavne vychovávať deti, mládež či dospelých. Náročnosť tejto profesie je nesporná a samotné požiadavky na ňu kladené, aj z hľadiska aktuálnej doby, sú oprávnené. Problematickou je však ich nejednotnosť, často neurčitosť a vágnosť, čo sa odráža nielen v samotnej príprave na povolanie a v hodnotení učiteľov, ale následne to má dopad aj na ich ďalšie vzdelávanie.

Aj z tohto dôvodu je viac než podstatné jednoznačne a jednotne definovať pojmy súvisiace s hodnotením učiteľa, aby následne mohli byť vytvorené také podmienky na jeho hodnotenie, ktoré by ho ohodnotili spravodlivo, ocenili, a tak motivovali na ďalší rozvoj. Táto úloha je vo svojej podstate veľmi náročná, keďže jednotlivé kompetencie, ktoré by mali byť hodnotené, tvoria kompaktný celok, ktorý je u každého učiteľa vo svojej rozmanitosti jedinečný tak, ako samotná osobnosť vyučujúceho. Avšak, ako už bolo spomenuté, vytvorenie transparentných kritérií a nástrojov hodnotenia učiteľov je z hľadiska budovania ich sebadôvery a sebaistoty, ako aj úspešného napredovania, klúčové. V opačnom prípade sú postavení do pozície neurčitosti, ktorá môže na nich vplyvať demotivujúco.

Riešiteľský kolektív výskumnej úlohy APVV-14-0446 *Hodnotenie kompetencií učiteľa* sa aj preto rozhodol vytvoriť publikáciu *Teoretické východiská a súvislosti hodnotenia kompetencií učiteľa*, ktorá ponúka teoretický prehľad jednotlivých charakteristik základných pojmov

súvisiacich s hodnotením kompetencií učiteľa, mapuje profesijné kompetencie učiteľa a ich vzájomné súvislosti. Vytvorenie prehľadu aktuálnych prístupov k hodnoteniu je pre zdôraznenie jeho významu a zmyslu v rámci ďalšieho vzdelávania zásadné. Spoločenské trendy, technický pokrok, požiadavky doby a inovácie v školskej politike nútia neustále učiteľov do ďalšieho vzdelávania, a preto je dôležité poukázať aj na význam celoživotného vzdelávania v rámci kariérového rastu učiteľa. Samotné ďalšie vzdelávanie učiteľov však musí byť zosúladené s potrebami a požiadavkami školy, s osobnostnými a profesijnými charakteristikami učiteľa a s vnímaním a rešpektovaním individuálnych osobitostí žiakov.

Kolektívna monografia podáva týmto spôsobom prierezový pohľad na jednotlivé kompetencie učiteľa v prepojení na žiaka, vyučovací proces i samotnú osobnosť učiteľa, poukazuje na aktuálne prístupy k riešeniu problematiky hodnotenia kompetencií učiteľa. Pre riešiteľský kolektív projektu sa publikácia stáva východiskovým podkladom pre navrhnutie inovatívnych kritérií a nástrojov hodnotenia, ktoré budú výstupom výskumného projektu. Pre odbornú verejnosť môže publikácia slúžiť ako inšpiratívny materiál na ďalšie vzdelávanie.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-14-0446.

